

บทที่ 4

ลักษณะทั่วไปของโครงสร้างพรรค

1. ความน่า

การศึกษาการจัดองค์กรของพรรคการเมือง หรือ Party Organization นั้น เป็นการทำความเข้าใจในเรื่องโครงสร้างภายในของพรรคว่าประกอบขึ้นโดยคนกลุ่มใด หรือชนชั้นใดในสังคม พรรคการเมืองเป็นองค์การทางการเมืองที่สำคัญที่สุด ในระบอบการเมืองทุกระบอบ ไม่ว่าจะเป็นระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จ (Totalitarianism) หรือระบอบประชาธิปไตย (Democracy) พรรคการเมืองก่อกำเนิดมานานับหลายศตวรรษ ที่เห็นชัดเจนในฐานะองค์การทางการเมืองคือหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบ การเมืองการปกครองครั้งสำคัญในฝรั่งเศส เมื่อ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1789. (French Revolution)

การแบ่งพรรคการเมืองออกเป็นแบบ หรือเป็นประเภทต่าง ๆ กันนั้นกระทำได้หลายวิธี เช่นการถือเอากลุ่มชนชั้นในสังคม (Social class) เป็นเกณฑ์จะทำให้เกิดพรรคการเมืองในลักษณะตัวแทนของชนชั้นในสังคมขึ้นมา การแบ่งโดยยึดถือตามลักษณะบทบาท โครงสร้าง การจัดองค์กรภายในพรรค จำนวน สมาชิก แนวคิดเศรษฐกิจ และตามสภาพการของสังคม

อย่างไรก็ตามในการแบ่งประเภทของพรรคการเมืองนั้นพอจะแยกออกได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้¹

1.1 พรรคการเมืองที่ยึดถืออุดมการณ์ คือพรรคที่มีความเชื่อมั่นในทฤษฎีนั้น ๆ อย่างเหนียวแน่น เปลี่ยนแปลงยาก เช่น พรรคฟาสซิสต์ พรรคคอมมิวนิสต์

1.2 พรรคการเมืองที่ไม่ถนัดอุดมการณ์ เป็นพรรคที่ให้ความสำคัญในตัวบุคคลมากกว่าอย่างอื่น จึงมักจะขาดหลักการ มุ่งเฉพาะผลประโยชน์เฉพาะเรื่อง เป็นพรรคที่ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลสองประเภทคือ สมาชิกพรรคพวกของผู้ที่เป็นบารมีชน (Charismatic leaders) และกลุ่มบุคคลที่มุ่งแสวงหาประโยชน์มากกว่าหลักการ

¹ดร. บรรพต วีระชัย และคณะ. รัฐศาสตร์ทั่วไป, (พระนคร, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2532)
หน้า 369 - 375

1.3 พรรคการเมืองพิจารณาในแง่โครงสร้าง คือพิจารณาจากองค์กรเบื้องต้นหรือ องค์กรพื้นฐานของพรรค อันได้แก่ แบบ คอรัส บรานส์ เซลล์ และมิลิเชีย

1.4 พรรคการเมืองในรูปแบบตัวแทนของราษฎร เป็นพรรคการเมืองที่มีกิจกรรมทาง การเมืองเฉพาะเวลาเลือกตั้ง ไม่มีระเบียบวินัย ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่าง จำกัด

1.5 พรรคการเมืองแบบบูรณาภาพ เป็นพรรคการเมืองที่กิจกรรมของพรรคจะเข้าไป เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์นับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เช่นพรรคสังคมนิยม

1.6 นอกจากห้าประเภทดังกล่าวแล้ว ยังแบ่งออกได้ตามที่ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้จัดไว้ คือ

– พรรคการเมืองแห่งโลกทัศน์ คือพรรคการเมืองที่เป็นผู้แทนหลักในทางศึกษา และในทางศีลธรรม

– พรรคการเมืองแห่งชนชั้นของประชาชน คือกรรมาชนที่มีเป้าหมายในการต่อสู้ทางเศรษฐกิจ

– พรรคการเมืองแห่งการคุ้มครอง ตั้งขึ้นเพื่อให้อำนาจหัวหน้าพรรค

2. รูปแบบ

ในการแบ่ง แบบ พรรคการเมือง ต่อไปนี้เป็นการแบ่งตามแนวคิดของศาสตราจารย์ มอริซ คูแวร์เช³ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 แบบคือ พรรคดั้งเดิมหรือพรรคชนชั้น พรรคมวลชน และพรรคกึ่งมวลชนกึ่งชนชั้น หรือแบบผสม

2.1 พรรคชนชั้น

พรรคชนชั้น (Cadre Party) หรือพรรคดั้งเดิม (Traditional Party) เป็นลักษณะ ของกลุ่มการเมืองของชนชั้นสูง ที่บุคคลรวมกลุ่มกันโดยมีบุคคลคนเดียวที่มีอิทธิพลเหนือทุก คนมักจะเป็นกลุ่ม ขุนนาง อำมาตย์ที่มีอำนาจในราชสำนักในยุโรปโดยมีแม่ทัพเป็นผู้นำ ดังนั้นพรรคชนชั้นจึงเป็นพรรคการเมืองที่ประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีฐานะดีในสังคม มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลในทางเศรษฐกิจเช่น ขุนนางผู้มีบรรดาศักดิ์ มีเกียรติยศ มีทรัพย์สินมรดก ผู้ที่มีอิทธิพลในวงการค้า และธุรกิจ พรรคชนชั้น แยกออกได้เป็นสองแบบคือ พรรคชนชั้น แบบยุโรป และพรรคชนชั้นแบบอเมริกัน

²หยุด แสงอุทัย, พรรคการเมือง (กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์วิบูลย์, พ.ศ. 2517), หน้า 109-124.

³Maurice DUVERGER, *Party Politics and Pressure Groups*, Nelson 1972, p.6

2.1.1 พรรคชนชั้นแบบยุโรป เป็นพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 19 ที่ถือ
ว่าเป็นพรรคต้นแบบของพรรคชนชั้น ได้แก่

- พรรคอนุรักษนิยม หรือ Conservative Party
- พรรคเสรีนิยม หรือ Liberal Party.
- พรรคก้าวหน้า หรือ Radical Party.

ในปัจจุบันพรรคชนชั้นนี้หมายถึง พรรคชนชั้นกลาง (Partis Bourgeois) ตัว⁴ ชำมอง
ในลักษณะแนวอุดมการณ์แล้วจะได้แก่ พรรคอนุรักษนิยม พรรคเสรีนิยม และพรรคก้าวหน้า⁵
ซึ่งพรรคทั้งสามนี้ยังคงรักษาโครงสร้างของคำว่า ชนชั้นนำ (Elite) อยู่ โครงสร้างนี้ ได้แก่
การเป็นพรรคการเมืองที่ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการรวบรวมสมาชิกให้มีจำนวนมากที่สุด แต่
ต้องการเฉพาะบุคคลที่มีชื่อเสียง คือเน้นหนักในเรื่องของ คุณภาพ ของสมาชิกมากกว่า
ปริมาณของสมาชิก บุคคลที่พรรคต้องการให้เข้าร่วมในพรรคมากที่สุดได้แก่ ผู้ที่มีฐานะดี
สามารถสนับสนุนพรรคในด้านการเงิน เพื่อใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้ง

บุคคลดังกล่าวจะรวมกันเป็นกลุ่มตามเขตเลือกตั้ง (Constituency) มีจำนวนน้อยมัก
จะไม่มีระเบียบและวินัย มีความเป็นอิสระต่อองค์กรนำของพรรค อย่างไรก็ตามการจัดองค์การ
ของพรรคอนุรักษนิยมของอังกฤษ (Conservative Party) และอดีตพรรคเสรีนิยมอังกฤษ
(Liberal Party)⁶ เป็นแบบรวมอำนาจมากขึ้นนับแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ข้อสังเกต สำหรับ
พรรคชนชั้นแบบยุโรปคือ สมาชิกของพรรคที่เป็นสมาชิกรัฐสภาจะต้องมีบทบาทนำพรรค
อย่างแท้จริง แม้ว่าจะมีคณะผู้บริหารพรรคทำหน้าที่อยู่แล้วก็ตาม ในการลงมติที่สำคัญๆ
ในสภาของอังกฤษ สมาชิกพรรคเดียวกันจะรวมตัวกันอย่างจริงจัง เคารพและปฏิบัติตามวินัย
ที่หัวหน้าพรรคได้กำหนด และสั่งการให้ปฏิบัติ

⁴ชนชั้นกลาง (Bourgeois) หรือชนชั้นกฏมตีในศตวรรษที่ 19 นั้นหมายถึงบุคคลที่จัดอยู่ในประเภทกลางในสังคม
เป็นผู้ที่มีทรัพย์สิน มีความสนใจวิถีในเรื่องวัตถุ คือพวกวัตถุนิยม (Materialism) นิยมประโยชน์เป็นของตนเองโดยเฉพาะ
มีแนวความคิดที่ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงคืออนุรักษนิยม คำว่า Bourgeois จึงมีความหมายรวมไปถึงบุคคลที่มีท่าทีหรือ
ทัศนคติในแนวดังกล่าว ชนชั้นกลางใหญ่ยุโรป เป็นชนชั้นที่อยู่ระหว่างชนชั้นสูงและชนชั้นกรรมกรอาชีพ ในระบบเศรษฐกิจยุคใหม่
พวกชนชั้นกลาง เป็นชนชั้นที่ดำเนินธุรกิจทางอุตสาหกรรม

⁵ก้าวหน้า มาจากคำว่า Radical เกิดจากศัพท์ Radicalism ในอังกฤษศตวรรษที่ 18 เป็นคำลาติน Radix แปลว่า
รากเหง้า ในระยะเริ่มแรก คำนี้เปรียบเสมือนฝ่ามือซ้าย คือกลุ่มคนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสถาบันการเมืองอย่างรุนแรงแบบ
อนาราคอนโดน คำในภาษาไทยมักใช้ทับศัพท์ว่า ราดิคาล ดังนั้นพรรคราดิคาล จึงหมายถึงพรรคของกลุ่มบุคคลที่มีความ
มุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงสถาบันการเมืองการปกครองอย่างอนาราคหรือแบบพลิกแผ่นดิน

⁶เมื่อต้นปี ค.ศ. 1901 สมาชิกบางกลุ่มของพรรคเสรีนิยมอังกฤษได้ไปรวมกันกับกลุ่มสมาชิกพรรคแรงงาน
อังกฤษกลุ่มหนึ่ง เพื่อจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ชื่อว่า พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย (Social Democratic Party) แต่ก็ประกาศ
ยุบพรรค ค.ศ. 1990

นอกจากนี้โครงสร้างของพรรคชนชั้นสูง ยังสัมพันธ์กันกับโครงสร้างของรัฐเสรีนิยม ซึ่งรัฐเสรีนิยมในบางรัฐ เช่นในประเทศฝรั่งเศส ก่อนปี ค.ศ.1789 กำหนดว่าการที่บุคคลใด จะมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะต้องเป็นผู้ที่ได้เสียภาษีให้แก่รัฐแล้ว เท่ากับว่ามีการจำกัดสิทธิเลือกตั้งในการออกเสียงทั่วไป (Universal Suffrage)

2.1.2 พรรคชนชั้นแบบอเมริกัน พรรคการเมืองของอเมริกาได้กำเนิดขึ้นหลังจากเสร็จสิ้นสงครามกบฏเอกราชจากอังกฤษ ในปี ค.ศ.1785⁷ ลักษณะก็คือลักษณะของพรรคชนชั้นเหมือนในยุโรป คือมีการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง ไม่ต้องการสมาชิกจำนวนมาก แต่ต้องการเฉพาะบุคคลที่มีชื่อเสียง โครงสร้างของพรรคหลวม มีการกิจการทางการเมืองอย่างเดียว คือการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา โดยการส่งสมาชิกของพรรคเข้าสมัครรับเลือกตั้ง

นอกจากลักษณะเหมือนกับพรรคชนชั้นยุโรปแล้ว สิ่งที่เป็นลักษณะพิเศษของพรรคชนชั้นแบบอเมริกัน ในตอนต้นศตวรรษที่ 20 ก็คือ ได้มีการกำหนด ระบบการเลือกตั้งขั้นต้น (System of Primary Election) หรือ การทดสอบคะแนนเสียง (Prevoting) ซึ่งหมายความว่า เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปที่สนใจในพรรคการเมืองใด ๆ ได้มีโอกาสเข้าร่วมเสนอชื่อ และลงคะแนนหยั่งเสียงแก่ผู้ที่สมัครเข้ารับเลือกตั้งในนามของพรรคใดพรรคหนึ่ง เท่ากับว่าเป็นการลดอิทธิพลคณะกรรมการพรรคระดับท้องถิ่น ซึ่งกรรมการเหล่านั้นก็ตกอยู่ในอิทธิพลของผู้มีชื่อเสียงและอิทธิพลในท้องถิ่นนั้นลงไปด้วย

ความจำเป็นในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทำให้พรรคการเมืองอเมริกันพัฒนาระบบพรรคให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ระบบนี้คือ การจัดองค์การพรรคที่ถาวรที่เริ่มจาก องค์การระดับเขตเลือกตั้งย่อยที่เรียกว่า ปรีซิงค์ (Precincts) คือเป็นเขตเลือกตั้งที่เล็กที่สุด มีผู้ออกเสียงประมาณ 400-500 คน ไปจนถึงระดับชาติ แต่อย่างไรก็ตาม พรรคการเมืองอเมริกันก็ได้ถูกเปลี่ยนแปลงจากพรรคชนชั้นไปเป็นพรรคมวลชน เพราะการบังคับบัญชา การสั่งการที่สำคัญจะต้องมาจากคณะกรรมการที่ประกอบไปด้วยผู้มีอิทธิพลและชื่อเสียง และการเข้าไปเป็นกรรมการพรรคก็ได้เป็นไปตามวิธีทางประชาธิปไตย คือการเลือกตั้งจากสมาชิกของพรรค.

ในขณะที่พรรคชนชั้นกลางที่เจริญเติบโต ในสหรัฐอเมริกา มีอยู่สองพรรคใหญ่ ตัวแทนสองอุดมการณ์ของอเมริกัน ที่สลับกันครองอำนาจทางการเมือง คือ

⁷ดูเพิ่มเติมใน อเล็กซิส เดอ ทอกกอว์ดส์, *ประชาชนไทยโบราณ*, ดร.วิภาวรรณ สุวานนท์ แปล, โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช กรุงเทพฯ, 2523.

- พรรคแนวทางเสรีนิยม คือพรรค Democate Party
- พรรคแนวทางอนุรักษนิยม คือพรรค Republican Party

2.2 พรรคมวลชน

พรรคมวลชน หรือ Mass Party ถือกำเนิดในปลายศตวรรษที่ 19 โดยกลุ่มสังคมนิยม หรือขบวนการสังคมนิยม (Socialist Movements) จากกลุ่มและขบวนการได้พัฒนามาเป็นพรรคการเมืองชื่อว่าพรรคสังคมนิยม เป็นพรรคที่เน้นและให้ความสำคัญแก่มวลชน (Mass) นอกจากพรรคสังคมนิยมแล้ว ยังมีพรรคการเมืองต่างอุดมการณ์ ได้พยายามเลียนแบบ เช่น พรรคคอมมิวนิสต์ พรรคฟาสซิสต์ พรรคชาติสังคมนิยม และพรรคคริสเตียนประชาธิปไตย ซึ่ง 3 พรรคหลังนี้ได้เริ่มตอนหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้เอง ดังนั้นกล่าวได้ว่าพรรคมวลชนเป็นลักษณะของพรรคการเมืองที่เน้นปริมาณของสมาชิกเป็นเรื่องหลัก และคุณภาพของสมาชิกเป็นเรื่องรอง รูปแบบของพรรคมวลชนมีอยู่ 3 รูปแบบคือ แบบสังคมนิยม แบบคอมมิวนิสต์ และแบบฟาสซิสต์

2.2.1 พรรคมวลชนแบบสังคมนิยม^๖ พรรคมวลชนแบบสังคมนิยมเน้นมุ่งหมายที่จะรวบรวมสมาชิก แสวงหาสมาชิก ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จุดหมายสำคัญอีกประการหนึ่งของพรรคก็คือการจัดหาทุนช่วยเหลือแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งเป็นชนชั้นผู้ใช้แรงงาน และมีอุดมการณ์เปลี่ยนแปลงสังคม ซึ่งบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถที่จะขอความช่วยเหลือสนับสนุนทางการเงินจากบรรดานายทุนทั้งหลายได้ อาทิเช่น นายธนาคาร นักอุตสาหกรรม เจ้าของที่ดิน เพราะกลุ่มคนที่กล่าวมานี้ก็ต้องสนับสนุนผู้สมัครของพรรคอนุรักษนิยม และเสรีนิยม ดังนั้นทุนที่ได้ก็มาจากประชาชนทั่วไปที่เห็นด้วยกับหลักการและอุดมการณ์ของพรรค จึงทำ

^๖สังคมนิยม (Socialism) นั้น เป็นทฤษฎีทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ประสงค์จะให้รัฐ (State) เป็นผู้เข้าไปดำเนินการหรือเป็นเจ้าของการประกอบการทางเศรษฐกิจบางประเภทที่กระทบกระเทือนส่วนได้เสียของประชาชนส่วนรวม สังคมนิยมจะทำให้พลเมืองได้หลักประกันในด้านสวัสดิการต่าง ๆ เช่นที่อยู่อาศัย อาชีพ สวัสดิการ สังคม-นิยมแบ่งสาออกเป็น

1- สังคมนิยมประชาธิปไตย (Social Democate) เช่นที่ปรากฏอยู่ในประเทศประชาธิปไตยตะวันตก คือ มีพรรคแรงงาน ในอังกฤษ สแกนดิเนเวีย เยอรมันตะวันตก เป็นต้น

2- สังคมนิยมเบ็ดเสร็จ (Totalitarians) มักปรากฏในประเทศที่มีระบบพรรคเดียว หรือพรรคฝ่ายซ้าย เช่น ยูโกสลาเวีย สหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นลักษณะของประชาธิปไตยรวมศูนย์ หรือเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ

ให้จำนวนสมาชิกมีความหมายอย่างมากในการเป็นพลังสำคัญในการช่วยเหลือพรรคด้านการรณรงค์หาเสียง และการหาทุน

สมาชิก พรรคสังคมนิยมปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญแก่มวลชนมาก การรับสมัครสมาชิกกระทำโดยตรง และเปิดสู่สาธารณะ ในลักษณะที่ถาวร เมื่อสมัครเข้าเป็นสมาชิกแล้วก็ต้องจ่ายค่าบำรุงเป็นประจำ การคัดเลือกตัวแทนของพรรคในการเลือกตั้งทั่วไป จะต้องผ่านความเห็นชอบจากองค์กรใหญ่ของพรรค ได้แก่การคัดเลือกโดยสมาชิกของพรรคทั้งหมด หาใช่การคัดเลือกโดยกลุ่มหรือคณะบุคคลเพียงไม่กี่คน

การศึกษาทางการเมือง พรรคสังคมนิยม เน้นความสำคัญของการศึกษาทางการเมือง การให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนที่สนใจโดยทั่วไป ลักษณะการเข้าร่วมทางการเมืองของพลเมืองมีมากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากการเข้าร่วมทางการเมืองของมวลชนโดยผ่านพรรคการเมือง ในอดีตกับปัจจุบันไม่เหมือนกัน ในอดีตผู้เข้าร่วมพรรคได้แก่กลุ่มขุนนาง นายทุนนักธุรกิจ ซึ่งเป็นชนส่วนน้อยในสังคม แต่ในปัจจุบันอาศัยโครงสร้างตามแบบมวลชนของพรรคสังคมนิยมทำให้มวลชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมืองมากขึ้น⁹

⁹พรรคสังคมนิยม ในความหมายนี้ได้แก่พรรคที่มีชื่อเป็นสังคมนิยม และเป็นพรรคที่มีอุดมการณ์ แบบสังคมนิยม (Socialism) เช่น

- British Labour Party (UK)
- Socialist Party (Fr)
- Social Democratic Party:SPD. (West Germany)
- Italian Socialist Party (PSI)-(Italy)
- Social Democratic Party (PSDI)-(Italy)

พรรคการเมืองยุโรปโดยพิจารณาจากอุดมการณ์¹⁰

TABLE 3.4

Location of Political Parties on the Ideological Spectrum

Country	Radical		Democratic		Christian		Reactionary Right
	Left	Communism	Socialism	Liberalism	Democracy	Conservatism	
Britain			Labour Party	Liberal Party		Conservative Party	
France	Unified Socialist Party (PSU)	French Communist Party (PCF)	Socialist Party	Radical Party	Democratic Center	Independent Republicans (RI), Gaullists (UDR)	
West Germany		German Communist Party (DKP)	Social Democratic Party (SPD)	Free Democratic Party (FDP)	Christian Democratic Union (CDU)	Christian Social Union (CSU)	National Democratic Party (NPD)
Italy	Proletarian Democracy (DP)	Italian Communist Party (PCI)	Italian Socialist Party (PSI), Social Democratic Party (PSDI)	Republican Party (PRI)	Christian Democratic Party (DC)	Liberal Party (PLI)	Italian Social Movement (MSI)

2.2.2 พรรคมวลชนแบบคอมมิวนิสต์¹¹ การกำเนิดพรรคคอมมิวนิสต์พรรคแรกในยุโรปตะวันตก เป็นผลมาจากความขัดแย้งภายในพรรคสังคมนิยม เมื่อปี ค.ศ.1920 ในเรื่องแนวทางไปสู่สังคมนิยม ฝ่ายแรกเห็นว่าการเป็นสังคมนิยมกระทำได้โดยวิธีทางสันติ และค่อยเป็นค่อยไป ฝ่ายหลังเห็นว่าการเป็นสังคมนิยมจะต้องใช้วิธีการรุนแรง ฝ่ายแรกยังคงอยู่ในพรรคเป็นพวกสังคมนิยม พวกหลังแยกตัวออกไปเป็นพวกคอมมิวนิสต์ แบบอย่างในการจัดองค์การภายในของพรรคคอมมิวนิสต์ จัดได้ดีและมีประสิทธิภาพเมื่อเทียบกับพรรคอื่น ๆ

¹⁰ Gary K. Bertsch and others. *Comparing Political System : Powers and Policy in Three World*. John Wiley and Sons NY, 1978, p. 86.

¹¹ คอมมิวนิสต์ (Communism) เป็นลัทธิการเมืองและลัทธิเศรษฐกิจ ผู้เป็นเจ้าของลัทธิ คือ Karl Marx และ Frederik Engle จุดประสงค์ของลัทธิก็คือ ต้องการให้มีรัฐบาลภายใต้พรรคคอมมิวนิสต์ ที่มีอำนาจในการควบคุมการเมืองและเศรษฐกิจของรัฐ ทำลายและจัดผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สิน เจ้าของที่ดิน เจ้าของกิจการผลิต ไม่ปรารถนาระบบการเมืองอื่น นอกจากระบบคอมมิวนิสต์อย่างเดียว รัฐบาลเป็นตัวแทนของชนชั้นกรรมาชีพ ในท้ายที่สุดจะไม่มีรัฐบาล เพราะไม่มีชนชั้นที่จะปกครอง มีชนชั้นเดียวคือ ชนชั้นกรรมาชีพ (Proletariat)

สมาชิก สมาชิกของพรรคเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับพรรคสังคมนิยม คือต้องการเพิ่มจำนวนสมาชิกให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่ก็มีได้ละเอียดในเรื่องคุณภาพเช่น สมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียตมีสมาชิก 14 ล้านคน ในขณะที่พลเมืองของประเทศมีทั้งสิ้น ในปี ค.ศ.1973 ประมาณ 230 ล้านคน เป็นการแสดงให้เห็นว่าการเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตกระทำได้ไม่ยุ่งยาก

องค์กรนำของพรรคได้แก่ คณะกรรมการกลางพรรค ซึ่งมาจากการเลือกตั้งการตัดสินใจขั้นสุดท้ายอยู่ที่กรรมการบริหารสูงสุดของพรรค ลักษณะของพรรคคอมมิวนิสต์ จึงเป็นลักษณะการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง โดยเฉพาะในสมัยของ จอมพลโจเซฟ สตาลิน เป็นเลขาธิการใหญ่ของพรรค (ค.ศ.1920-1953) ในขณะเดียวกันกับที่พรรคคอมมิวนิสต์ยูโกสลาเวียภายใต้การนำของ จอมพล โจชิป บรอซ ตีโต้ กลับพยายามที่จะให้พรรคกระจายอำนาจออกไปยังหน่วยพื้นฐานอันเป็นผลให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่าง จอมพลตีโต้ กับจอมพลสตาลิน

อุดมการณ์ อุดมการณ์มาร์กซิสต์ - เลนินิสต์ รวมทั้งการเผยแพร่อุดมการณ์นี้ พรรคคอมมิวนิสต์ถือว่าสำคัญยิ่ง มีผู้กล่าวว่าไม่มีพรรคการเมืองใดที่เน้นถึงความสำคัญของอุดมการณ์มากเท่าพรรคคอมมิวนิสต์

2.2.3 พรรคมวลชนแบบฟาสซิสต์¹² พรรคฟาสซิสต์คือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์ชาตินิยมवादสุด ลักษณะการจัดองค์การพรรคก็ใช้วิธีเดียวกันกับพรรคคอมมิวนิสต์ การจัดโครงสร้างของพรรคนี้มีลักษณะเผด็จการมีความเข้มงวด รวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ผู้นำพรรคมีความสำคัญยิ่งยวด จัดองค์การพรรคแบบทหารหรือแบบกองทัพ เน้นในเรื่องวินัยของสมาชิกรวมทั้งปริมาณของสมาชิก สมาชิกของพรรคส่วนใหญ่เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยหน้า หรือเรียกว่า หน่วยจู่โจมซึ่งติดอาวุธ และยังมีหน่วยสำรองไว้อีก

ลักษณะของพรรคฟาสซิสต์เป็นแบบกองทัพส่วนตัวได้อำนาจรัฐโดยการใช้อำนาจสังเวยเลือดและยกย่องผู้นำ การจัดองค์การของพรรคสะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานของสังคมนั้น ๆ ผลจากการพัฒนาพรรคฟาสซิสต์ทำให้เกิดรูปแบบของพรรค เป็น 2 แบบ แบบแรก ปรากฏ

¹²ฟาสซิสต์ (Fascism) นั้นหมายถึงอุดมการณ์ทางการเมืองแบบเผด็จการชาตินิยม ที่ประชาชนถูกจำกัดและถูกบังคับให้อยู่ในระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด อุดมการณ์ฟาสซิสต์นั้น เน้นให้ความสำคัญแก่รัฐ (State) รัฐเป็นสิ่งที่ต้องการบูชา รัฐเป็นจุดสูงสุดในการคงอยู่ของมนุษยชาติเป็นความจำเป็นเชิงอวตารของสังคม รัฐเป็นผู้ควบคุมวิถีชีวิตโดยตรงของพลเมืองซึ่งพลเมืองคือบ้านแผ่นดิน (Subject) เหมือนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พรรคการเมืองเป็นเครื่องมือในการปกครองพลเมือง ดังนั้นพรรคจึงอยู่ในลักษณะของกองทัพ พรรคเป็นผู้นำแนวทางพลเมืองโดยถือหลักการ ระเบียบ (Order) การเชื่อฟัง (Obedience) และความยุติธรรม (Justice) (7)

อยู่ในสังคมที่มีความก้าวหน้าทางวิชาการ เช่นในประเทศเยอรมันนี้ ในปี ค.ศ. 1933 เป็นช่วงเวลาของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เป็นผลให้บรรดาพ่อค้านายทุนใหญ่ ๆ และชนชั้นกลางเกิดความหวาดหวั่นต่อการเจริญเติบโตของลัทธิคอมมิวนิสต์ และลัทธิสังคมนิยมในยุโรปขณะนั้น

สำหรับแบบที่สอง ปรากฏอยู่ในประเทศที่มีความเจริญในทางวิชาการน้อย เช่นในประเทศสเปน และโปรตุเกส อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากกลุ่มขุนนางและเจ้าของที่ดินเกรงกลัวต่อการก้าวหน้าไปสู่การเป็นประชาธิปไตย ดังนั้นเพื่อมิให้สังคมเดิมเปลี่ยนแปลงไป (โดยส่วนใหญ่) กลุ่มอภิสิทธิ์ชนเหล่านั้น จึงต้องใช้วิธีการต่อต้านที่รุนแรงโดยกำลัง รวมทั้งโดยวิธีทางรัฐสภาเช่น พรรคฟาสซิสต์สเปนชื่อ Spanish Falangists ในปัจจุบันรูปแบบแรกที่ปรากฏอยู่ในเยอรมันและอิตาลีได้สิ้นสุดลงโดยสงครามโลกครั้งที่สอง ส่วนแบบที่สองก็เช่นกันได้สิ้นสุดยุคฟาสซิสต์ ในปี ค.ศ. 1972 โดยโปรตุเกสเป็นสาธารณรัฐ ส่วนสเปนมีระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ

2.3 พรรคกึ่งมวลชน กึ่งชนชั้นหรือแบบผสม

การที่พรรคการเมืองมีองค์การพรรคแบบผสม หมายถึงมีการผสมผสานระหว่างการจัดองค์การพรรคแบบชนชั้นและแบบมวลชน (Intermediate) ซึ่งมักจะปรากฏอยู่ในพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นโดยทางอ้อม (Indirect Parties) และในพรรคการเมืองในประเทศกำลังพัฒนา พรรคทั้งสองมีลักษณะใกล้เคียงกับพรรคมวลชนมากกว่าพรรคชนชั้น

2.3.1 พรรคที่เกิดขึ้นโดยทางอ้อม หมายถึงพรรคการเมืองที่ไม่มีการรับสมัครโดยตรง แต่มีสมาชิกที่เป็นองค์การผลประโยชน์ต่างๆ เช่น สหพันธ์ สหกรณ์ องค์การสมาคม ชมรม ซึ่งคณะกรรมการระดับต่างๆ ของพรรคนี้ จะประกอบด้วยผู้แทนที่มาจากองค์การดังกล่าว คณะกรรมการจะทำหน้าที่แต่งตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคจัดการในเรื่องทุนที่จะใช้หาเสียง ตัวอย่างพรรคโดยทางอ้อมคือ

พรรคแรงงานอังกฤษ (The British Labour Party)

ก่อนปี ค.ศ. 1900 ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นองค์การ พอหลังปี ค.ศ. 1900 พรรคนี้ก็ยอมรับให้มีสมาชิกอีกประเภทหนึ่งคือ สมาชิกบุคคล รูปแบบของพรรคแรงงานอังกฤษก่อนปี 1900 เป็นที่นิยมในเวลาต่อมา โดยมีพรรคสังคมนิยมหลายประเทศได้นำไปปรับปรุงให้เข้ากับสภาพของสังคมนั้น เช่นในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ในประเทศเบลเยียม และในประเทศออสเตรเลีย ในระหว่างปี ค.ศ. 1919 ถึง 1936 โดยพรรคคริสเตียนประชาธิปไตย (Christian Democratic Parties) พรรคคริสเตียนประชาธิปไตยนี้เริ่มมาจากการรวมตัวกัน

ระหว่างสหพันธกรรมกร องค์การการศึกษา และสมาคมของชนชั้นกลาง ดังนั้นลักษณะ
ของกรรมกรของพรรคการเมืองนี้จึงประกอบด้วยตัวแทนจากกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มอาชีพ
ดังกล่าว

ผู้นำ เปลี่ยนระบบซึ่งแต่เดิมยึดถือเอาความมีชื่อเสียง ความสำคัญในตัวบุคคล เพื่อให้
ให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค มาเป็นการให้ความสำคัญแก่คณะกรรมการ คณะกรรมการ
นี้ประกอบด้วยผู้นำของหน่วยงานต่าง ๆ เป็นตัวแทนทางการของหน่วยงานของตน พรรคโดย
ทางอ้อมนี้มีสมาชิกมากมาย พรรคแรงงานอังกฤษมีสมาชิกประมาณ 800,000 คน และสมาชิก
สมทบอีกประมาณ 5.5 ล้านคน โดยผ่านทางสหพันธ์การค้า และสมาคมสหกรณ์¹³ ดังนั้น
สมาชิกส่วนใหญ่จึงเป็นสมาชิกโดยทางอ้อม การเป็นสมาชิกของผู้ที่สนใจก็เป็นโดยการผ่าน
องค์การที่ตนสังกัดอยู่ จึงเป็นพรรคการเมืองที่มีลักษณะคาบเกี่ยวระหว่างพรรคชนชั้นสูง
กับพรรคมวลชน

2.3.2 พรรคการเมืองในประเทศกำลังพัฒนา ในระยะ 15 ปีที่ผ่านมา พรรคการเมือง
ในประเทศด้อยพัฒนาได้มีการพัฒนาและเจริญเติบโตอย่างมากมาย แม้ว่าในบางลักษณะ
พรรคการเมืองเหล่านี้ก็ไม่ได้แตกต่างไปจากพรรคการเมืองในยุโรปตะวันตก และในอเมริกา
เหนือ สำหรับพรรคคอมมิวนิสต์ในจีน ในเวียดนาม ก็ไม่ได้แตกต่างในขั้นพื้นฐานไปจากพรรค
คอมมิวนิสต์รัสเซียเท่าใดนัก พรรคการเมืองในแอฟริกา มีลักษณะเฉพาะ และคล้ายคลึงกันกับพรรค
ชนชั้นมากกว่าพรรคมวลชน โดยให้ความสำคัญแก่กลุ่มผู้นำมากกว่ามวลสมาชิก กลุ่มผู้นำนี้
เป็นกลุ่มปัญญาชนที่สุขสบายซึ่งตรงกันข้ามกับสมาชิกทั่วไป สรุปได้ว่า ในประเทศด้อยพัฒนา
ลักษณะโครงสร้างของพรรคการเมืองทั้งที่เป็นอนุรักษนิยม และเสรีนิยมนั้นมีพื้นฐานมา
จากกลุ่มผู้มีชื่อเสียงและอิทธิพลเพียงไม่กี่คน ส่วนพรรคมวลชนซึ่งแม้จะเน้นปริมาณสมาชิก
เป็นสำคัญ แต่ในทางปฏิบัติความสำคัญของคณะผู้นำและกลุ่มวงในของพรรค ก็มีมากกว่า
บรรดาสมาชิกของพรรคส่วนใหญ่

พรรคการเมืองในประเทศด้อยพัฒนา¹⁴ เกิดขึ้นจากสาเหตุ 3 ประการ

1. อิทธิพลที่ได้จากระบบรัฐสภาของเจ้าของอาณานิคมเดิม ที่มาจากยุโรปและอเมริกา-

¹³ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน วิทยา นาศิริกุลกิจ, *ระบอบการเมืองอังกฤษ* PS 330 (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2515) หน้า 38.

¹⁴ ประเทศด้อยพัฒนา หรือมีชื่อเรียกในปัจจุบันว่าประเทศในโลที่ 3 (The third World) นั้น ได้แก่ชาติที่เคย
ตกเป็นอาณานิคม ในยุคอาณานิคมในอเมริกาใต้ แอฟริกา เอเชีย หลังจากปี 1945 ก็เริ่มได้รับเอกราช และมีการพัฒนา
การเมืองและเศรษฐกิจ เนื่องจากส่วนใหญ่มีแหล่งตั้งทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ

เหนือ เช่นในอเมริกาใต้ ประเทศลาตินทั้งหลายได้แก่ อาร์เจนตินา และชิลี ได้รับอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกา ในเรื่องระบบสองพรรค ทั้งสองประเทศก็มีพรรคการเมืองใหญ่สองพรรคคือพรรคเสรีนิยม และพรรคอนุรักษนิยม แต่ก็ประสบกับปัญหาการเข้าแทรกแซงทางการเมืองของฝ่ายทหาร

2. ในทวีปเอเชียและแอฟริกา ขบวนการชาตินิยมต่อสู้จักรวรรดินิยม เป็นผลให้มีการเกิดพรรคการเมืองแนวทางชาตินิยม (The Nationalist Parties) ขึ้นมา ภารกิจสำคัญของพรรคก็คือ ระดมพลเมืองให้สนับสนุนการต่อสู้ และต่อต้านเจ้าของอาณานิคม เพื่อความเป็นเอกราชในทุก ๆ ด้านโดยเฉพาะทางการเมือง ตัวอย่างพรรคการเมืองเช่นว่านี้คือ

- พรรคคองเกรสแห่งอินเดีย : The Congress Party of India. ในประเทศอินเดีย
- พรรคสมัชชาประชาชนแห่งกานา : The Convention People's Party. ในประเทศกานา
- พรรคพันธมิตรมาเลเซีย : The Malaysia's Alliance Party. ในประเทศมาเลเซีย

3. การพัฒนาสังคมให้ทันสมัย เป็นผลให้มีการพัฒนาพรรคการเมืองไปด้วย การพัฒนาที่เป็นผลให้มีการเร่งพัฒนาพรรคการเมืองคือ การคมนาคม เศรษฐกิจ การศึกษามวลชน ทัศนคติแนวใหม่

3. โครงสร้างของพรรค

นอกจากรูปแบบพรรคการเมือง 3 แบบ ที่ศึกษาจากจำนวนและคุณภาพของสมาชิกแล้ว การศึกษาโครงสร้างของพรรคอาจทำได้โดยพิจารณาจากการเข้าร่วมโดยวิธีใดของสมาชิก คำศัพท์ที่มักพบอยู่เสมอเมื่อพูดถึงโครงสร้างของพรรคการเมืองก็คือ คำว่า โครงสร้างโดยตรง โครงสร้างโดยอ้อม พรรคโดยตรง และพรรคโดยอ้อม ซึ่งจะมีความหมายที่แตกต่างและคล้ายคลึงกันคือ

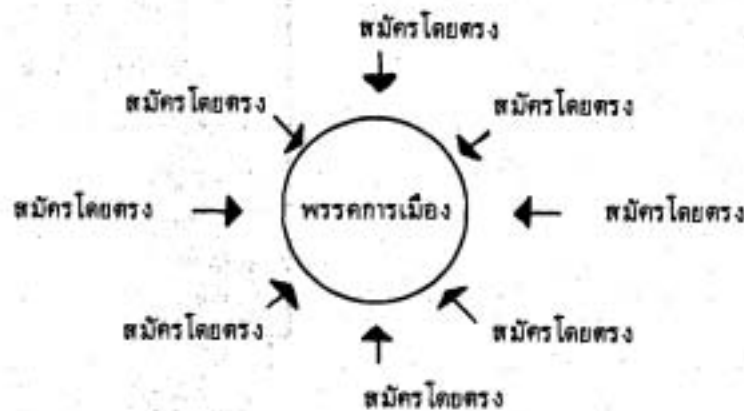
3.1 โครงสร้างโดยตรง (Direct Structure)

หมายถึงพรรคการเมืองนั้นมีโครงสร้างหรือส่วนประกอบเกิดขึ้นโดยตรง ส่วนประกอบนี้หมายถึงสมาชิกที่เป็นบุคคลธรรมดา หรือเอกชน, บัณฑิต (Individual) ที่เริ่มต้นโดยการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคตามระเบียบและวิธีการที่พรรคนั้น ๆ ได้กำหนดไว้ เมื่อพรรคพิจารณาไปสมัครและเห็นควรรับเป็นสมาชิก บุคคลนั้นก็จะมีสิทธิและหน้าที่ ในฐานะสมาชิกของพรรคนั้นโดยสมบูรณ์ จะได้รับบริการต่างๆ จากพรรคตามสิทธิ และต้องช่วยเหลือพรรคตามหน้าที่ และที่ได้รับมอบหมายจากพรรค

ลักษณะพรรคการเมืองที่มีโครงสร้างโดยตรง เป็นลักษณะของพรรคการเมืองส่วน

ใหญ่ในปัจจุบัน และในทุกประเทศในโลก ไม่ว่าพรรคนั้นจะมีอุดมการณ์เสรีนิยม อนุรักษนิยม สังคมนิยม คอมมิวนิสต์

ตัวอย่างโครงสร้างของพรรคสังคมนิยมฝรั่งเศส เป็นโครงสร้างโดยตรง เป็นพรรคการเมืองที่ประกอบด้วยบุคคล หรือเอกชนที่ได้ลงชื่อในใบสมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรค เป็นผู้ที่ได้ชำระค่าบำรุงเป็นประจำ เป็นผู้ที่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมของพรรค ณ สาขาของพรรคที่ตนสังกัดอยู่เป็นประจำหรือเป็นครั้งคราว โครงสร้างโดยตรงนี้สอดคล้องกันกับโครงสร้างของรัฐเดี่ยว (Unitary State) เพราะในรัฐเดี่ยวความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองกับรัฐบาลเป็นไปโดยตรง ไม่ต้องมีองค์กรกลาง เช่นเดียวกันกับพรรคการเมืองโดยตรงที่สมาชิกของพรรค สามารถติดต่อโดยตรงกับผู้บริหารของพรรค ไม่ต้องอาศัยองค์กรกลางใด ๆ

3.2 โครงสร้างโดยทางอ้อม (Indirect Structure)

หมายถึงพรรคการเมืองที่มีส่วนประกอบ (สมาชิก) เกิดขึ้นโดยทางอ้อม คือบุคคลที่ต้องการเป็นสมาชิกของพรรคนั้น จะติดต่อสมัครเป็นสมาชิกพรรคโดยตรงเหมือนพรรคโดยตรงหาได้ไม่ ลักษณะของพรรคการเมืองชนิดนี้ ก็คือ เป็นพรรคที่ประกอบขึ้นโดยกลุ่มองค์กร สมาคม สโมสร ชมรมต่าง ๆ เป็นกลุ่มทางเศรษฐกิจ กลุ่มทางวัฒนธรรม กลุ่มทางสังคม

โครงสร้างโดยทางอ้อม เป็นลักษณะของพรรคแรงงานอังกฤษ (The British Labour Party) เป็นพรรคเกิดจากการรวมกันระหว่างสหภาพการค้า สมาคมสหกรณ์ สมาคมมิตรภาพ กลุ่มปัญญาชน องค์กรกุศลสงเคราะห์ต่าง ๆ การจัดองค์การพรรคค่อนข้างยุ่งยากซับซ้อน เพราะประกอบด้วยองค์กรอิสระจำนวนมากที่มาร่วมเป็นพันธมิตร เพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง โครงสร้างนี้ก็ไปตรงกันกับโครงสร้างของรัฐรวมหรือสหพันธรัฐ (Confederate

State) เนื่องจากพลเมืองในสหพันธ์รัฐ จะมีความสัมพันธ์ติดต่อกับรัฐบาลกลางโดยตรงไม่ได้ แต่จะมีองค์การกลางทำหน้าที่แทน องค์การกลางในที่นี้ก็คือรัฐบาลของมตรัฐนั่นเอง ดังนั้นโครงสร้างของพรรคการเมืองโดยทางอ้อม สมาชิกพรรคที่เป็นเอกชนจะติดต่อหรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคโดยตรงไม่ได้ แต่ต้องผ่านกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มผลประโยชน์ที่ตนสังกัดอยู่ จึงจะเป็นสมาชิกของพรรคในลักษณะทางอ้อม

DIAGRAM ILLUSTRATING THE STRUCTURE OF A CONSTITUENCY LABOUR PARTY

ที่มา Harry B. Cole. The British Labour Party. A Functioning Parti Gipatory Democracy Pergamon Press. 1977. p. 61

พรรคการเมืองโดยทางอ้อมแบ่งได้เป็น 3 แบบ¹⁵

3.2.1 พรรคสังคมนิยม (Socialist Parties) ส่วนสำคัญของพรรคได้แก่ สหภาพกรรมกร สหกรณ์แรงงาน สมาคมสหเคราะห์แรงงาน พรรคนี้อยู่ในฐานะประชาชนของชนชั้นในสังคมชนชั้นหนึ่ง โดยเฉพาะชนชั้นผู้ใช้แรงงาน ตัวอย่างได้แก่ พรรคแรงงาน อังกฤษ และพรรคแรงงานเบลเยียม

¹⁵ Maurice DUVERGER. Political Parties (Methuen & Co., Ltd. London, 1976). p. 6.

3.2.2 พรรคคาทอลิก (Catholic Parties) เป็นพรรคซึ่งประกอบด้วยสหพันธ์ สหภาพ และสหพันธ์กรรมกรที่ไปรวมกันกับบรรดาสมาคมชาวนา ชาวนา บรรดาทหารค้า และสมาคมนักอุตสาหกรรม ฯลฯ หมายความว่า เป็นพรรคการเมืองที่ได้รวมเอาบรรดาชนชั้น ในสังคมที่แตกต่างกันมาไว้ด้วยกัน โดยที่เอกภาพของแต่ละกลุ่มที่กล่าวมาก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลง ไปจากเดิม ตัวอย่างของพรรคคาทอลิกก็ได้แก่ The Belgian Catholic Bloc และพรรคประชาชน ออสเตรียหรือ The Austrian People's Party.

3.2.3 พรรคชาวนา (Agrarian Parties) เกิดจากการรวมตัวกันของบรรดา สหพันธ์ และสหภาพของชาวนา ชาวนา คือผู้ใช้แรงงานด้านเกษตรกรรมเช่นเดียวกับการ รวมตัวของกรรมกรในพรรคแรงงาน แต่การรวมตัวเป็นพรรคการเมืองของชาวเกษตรกรไม่ เข้มแข็งเหมือนกับกรรมกรอุตสาหกรรม ตัวอย่างนี้ก็ได้แก่ พรรคการเมืองที่ปรากฏอยู่ใน แอลบอราเนียก่อน ค.ศ. 1945 คือ The Bulgarian Agrarian Party และในออสเตรีย The Australian Country Party

3.3 พรรคโดยตรง (Direct Party) หรือพรรคสภา

เป็นทฤษฎีการกำเนิดพรรคของศาสตราจารย์มอริส คูว์เรเซ หมายความว่า เป็น พรรคการเมืองที่เกิดขึ้นในรัฐสภาและในระหว่างการเลือกตั้ง การรวมกลุ่มเกิดจากการยึดถือ เอามาตุภูมิหรือถิ่นฐานเดิมแห่งเดียวกันเป็นหลักในการรวมกลุ่มมากกว่าจะเป็นการรวมกัน โดยยึดอุดมการณ์ กล่าวได้ว่าเป็นการรวมเอาแนวความคิดที่เหมือนกันของสมาชิกรัฐสภา ลักษณะของพรรคจะเป็นแบบกลุ่ม (Groups) ที่อยู่ในสภา เช่น กลุ่มซ้าย กลุ่มกลาง กลุ่มขวา กลุ่มอิสระ ดังนั้นพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นในสภาจึงเกิดขึ้นจากความต้องการที่จะรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตน

3.4 พรรคนอกสภา (Indirect Party)

ความหมายคล้ายกับโครงสร้างพรรคทางอ้อม (ข้อ 3.2) หมายถึงพรรคการเมืองที่ เกิดขึ้นนอกสภา เกิดจากผลการก่อตั้งหรือสนับสนุนให้มีการก่อตั้งโดยองค์การต่าง ๆ กัน เช่น สหพันธ์กรรมกรมีอิทธิพลสำคัญในการก่อตั้งพรรคสังคมนิยมในหลายประเทศ เช่นพรรค แรงงานอังกฤษ บทบาทและกิจกรรมของนักศึกษาปัญญาชน ก่อให้เกิดพรรคการเมืองฝ่าย ซ้ายในหลายประเทศบทบาทของศาสนา เช่นในประเทศเบลเยียม ได้มีการก่อตั้งพรรคอนุรักษ นิยมคาทอลิก (Catholic Conservative) เพื่อต่อต้านการวิครอนอำนาจทางการศึกษาที่พระ กษัตริย์มีอยู่ ลักษณะนี้เหมือนกันกับพรรคคริสเตียนประชาธิปไตย (Christian Democrat Party) ในเยอรมนีตะวันตก

ดังนั้นพรรคการเมืองนอกสภาจึงมีลักษณะคล้ายกันกับพรรคการเมืองโดยทางอ้อม
มากที่สุด

ตัวอย่าง คำถามท้ายบทที่ 4/ลักษณะทั่วไปของโครงสร้างพรรคการเมือง

อัครมัย

- ข้อ 1 จงอธิบายถึงรูปแบบพรรคการเมือง ซึ่งศาสตราจารย์ มอริส ดูแวร์เซ่ เรียกว่า "พรรคชนชั้นแบบอเมริกัน" และให้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างพรรคชนชั้นแบบอเมริกันกับพรรคชนชั้นแบบยุโรปมาให้เข้าใจ
- ข้อ 2 คำว่า "พรรคการเมืองในประเทศกำลังพัฒนา" หมายถึงพรรคการเมืองที่มีโครงสร้างอย่างไร

ปรนัย เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียวจากตัวเลือก 5 ตัว

- ข้อ 1 โครงสร้างพรรคการเมืองโดยทางตรง (Direct Party) นั้น หมายถึงพรรคการเมืองซึ่งบุคคลที่เข้าร่วมพรรคจะต้อง
1. ร่วมในกิจกรรมพรรคเป็นประจำ แต่ไม่ต้องเสียค่าบำรุง
 2. มีฐานะมั่งคั่ง มีชื่อเสียงดี มีอิทธิพล
 3. ร่วมกิจกรรมพรรคเป็นประจำ เสียค่าบำรุง
 4. ไม่เข้าร่วมกิจกรรมพรรค ชาติวินัย
 5. ไม่มีข้อใดถูก
- ข้อ 2 พรรคชนชั้นแบบยุโรป (European Type) หมายถึงพรรคที่เป็นต้นแบบของพรรคชนชั้นสูง ซึ่งหมายถึงพรรค
1. สังคมนิยม เสรีนิยม อนุรักษนิยม
 2. อนุรักษนิยม เสรีนิยม ราศีกาล
 3. เสรีนิยม ฟาสซิสต์ อนุรักษนิยม
 4. ฟาสซิสต์ นาซี ฟาส์กิสต์
 5. เสรีนิยม สังคมนิยม นาซี

คำตอบปรนัย

ข้อ 1 (3)

ข้อ 2 (2)